

Mátyási József poéta nyomában Debrecenben

A honismereti akadémián emlékezetembe ötlő gondolatok

A debreceni XLVIII. Országos Honismereti Akadémia gondos szervezői sok élményben részesítették a résztvevőket. A helytörténeti kutatással foglalkozók számára a régi városkép és iskolarendszer, a kedves helyszínek sok gondolatot ébresztettek fel. A megnyitó helyszínén (Oratórium) meghatottan vettem át a *Honismereti Emléklapot*. A lépcsőn felérkezve eszembe jutottak szülőföldem, Izsák neves emberei, Mátyási János tiszteletes úr (Komárom, 1727–Izsák, 1789) és fia, Mátyási József jogász, költő (Izsák, 1775–Kecskemét, 1849). Mátyási János tiszteletes úr nagy munkát végzett a kiskunok földjén levő településen a Kolon-tó mellett (Colon Aqua, *Tihanyi alapítólevél*, 1055). Fontosnak tartotta a tudást, és meggyőződéssel hirdette az evangéliumot. Prédikációit a református levéltár őrzi. Mátyási József Izsák, Kecskemét és Nagykőrös után Debrecenben jogot tanult. Pesten az első magyar színjátszó társaság támogatására Goldonit fordított (*Gavallér és dáma*). Kelemen László színtársulata szívesen fogadta támogatását. Esküdtként a királyi főítélőszéken dolgozott, majd széki Teleki József Ugocsa megyei főispán, a református egyház kurátora títulként alkalmazta. Sokat utazott Telekivel. „*Én Magyarországnál szebb hazát nem látok*” – írta a korabeli Európa bejárása után.

A gróf titkáráként sok feladatot bízta rá: birtokgondozás, jogi ügyek, utazási feladatok. 1784-ben jelent meg első verseskötete *Semminél több valami* címen. Benne nyolc latin vers található. Például a Horia–Closca-féle erdélyi parasztfelkelésről, melyben kifejti véleményét: „*a gazdagság rablás*”.

Otrokocsi Nagy Gábor *Mátyási József és a magyar polgári életeszmeny kialakulása* című tanulmánya Debrecenben jelent meg 1944-ben, a Tisza István Tudományos Társaság I. osztályának kiadványaként. Ebben olvashatjuk: „*Aligha van olyan magyar író, akit többször fedeztek volna fel, és mégis kevésbé ismernének, mint Teleki József gróf és Fekete János gróf »titoknokát«, házi barátját, a későbbi kecskeméti ügyvédet; Mátyási Józsefet. Ő maga halhatatlanságot jósolt magának. Kortársa és barátja, Csokonai Vitéz Mihály is elismeri, hogy az ő nyomán ment a »parnasszusi« templomba. Két verset is ír költő barátjához.*”

O. Nagy Gábor fejezetekre osztja gondolatait, felhasználva a különböző helyeken fellelhető Mátyási-kiadványok és -kéziratok tanulmányozása során szerzett ismereteket. A *Felvilágosodás és vallásosság* című fejezetben érzékeli a biblikus alakokat a költő munkájában, de a felvilágosodás eszméi is jelen vannak. Idézi a költőt: „*A régi hibát jobbítani, a kopott törvényt újítani szükséges dolog.*” A külföld majmolása a nemzeti jellegzetességek csökkenését hozza magával. A *Társadalom és nemzetszemlélet* című fejezetben írja, hogy Mátyási világnézete sajátos nemzeti érzése és államszemlélete alapján mondható polgárinak. Egyszerre mondható, hogy nemes és polgár volt. A *Polgári élet eszménye* című fejezet alapján mondhatjuk, a józan élet, a szélsőségektől óvakodó biztonságos középút az életeszmeny a költőnek. Több kutató említi, hogy Mátyási műveit másolták, énekelték. A *Felvilágosodás és konzervativizmus* című fejezet szerint fogékony emberként, a konzervativizmus talaján állva a felvilágosodás eszméivel ismerkedett Fekete gróf titkáráként. A gróf hatással volt a költő munkásságára, zamatos, pikáns, új léptékű verseket adott közre. O. Nagy Gábor értekezé-

sét így fejezi be: „Mátyási maga is közemberesnek tartotta versei hangját. Életének egy részét mint »lakosi jussal megtisztelt« kecskeméti polgár és ügyvéd élte le. Talán nagyvonalalaiban sikerült azt a társadalmi réteget körül határolni, amelyben Mátyásihoz hasonlóan a magyar polgári világnézet kialakulása végbemehetett.”

Kiegészítés a tanulmányhoz: a Mátyásiról írók többsége nem foglalkozott a teljes életmű áttekintésével. O. Nagy Gábor alaposan ismerte a nyolc megjelent kötetét és hivatkozott néhány kéziratban levő munkára. De nem az 1807. évi országgyűlés kritikái hangú verses leírására. Vorák József levéltáros Kiskunhalason egy kéziratos énekeskönyvben megtalált leírásnak eredt a nyomába. Összehasonlította az Országos Széchényi Könyvtárban, valamint a sárospataki kollégium könyvtárában található másolatokkal. Véleménye szerint az énekeskönyv íráselemzés alapján is Mátyási József munkája (Cumania, III. Kecskemét, 1975).

„Hunnia! Megbántott Anyánk!
Míg veled kezét fogott
Themis! – addig szent földeden
A varázslás nem fogott...”

Megismerni a leírásból a megyei követek munkáját, az arisztokraták és a főpapok bírálatait. Biztatja a kialakuló új polgári rendet:

„Díszes polgári rend, ne tedd csuffá magad,
Metéld le valami rád erővel tapad.”

Mátyási József kecskeméti emléktáblája (Wikipédia)

Mátyási felesége korai halála után Izsákon élt, valószínűleg a település érdekében tevékenykedett. Részt vett a település mezővárossá nyilvánítási folyamatában, elvégezte a jogi feladatokat. Izsák birtokosai: Reviczky József, Uzovicz Mózes, Csemniczky Mátyás stb. A *Gulyásnóta* című versében a szabad pásztorfoglalkozást mutatja be a jobbágysorssal szemben. Ujjgyakorlatként lefordította a *Mezei éjszakák* című francia verset (Delevaux). A *Barátság* című munkájában összegzi az életről, a barátságról alkotott nézeteit. Munkáit szívesen szétosztogatta, megtalálhatók minden jelentős könyvtárban. Kiadatlan műveit *Kalászkaparék* címen összekötve a Kecskeméti Református Egyház gondjaira bízta végrendeletében. A jókedvű, könnyen barátkozó jó kártyapartner sok emberrel tartott kapcsolatot.

Az egykori kecskeméti lakóháza helyén álló törvényszék falán áll az emléktáblája, Imre Gábor képzőművész munkája. Izsákon emléktábla és utca őrzi nevét. Szülei ismeretlentől származó festménye a plébániahivatalban látható. Ferenczy István mellszobrot készített róla.

Mesznéder Klára